

महाराष्ट्रची संक्षिप्त सांख्यिकी
२००२

**HANDBOOK OF BASIC STATISTICS
OF
MAHARASHTRA STATE
2002**

अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

महाराष्ट्रची संक्षिप्त सांख्यिकी

२००२

**HANDBOOK OF BASIC STATISTICS
OF
MAHARASHTRA STATE
2002**

किमत:- ४१८/-

Price:- 418/-

अर्थ व सांख्यिकी संचालक

महाराष्ट्र शासन, मुंबई

The Director of Economics and Statistics
Government of Maharashtra, Mumbai

प्रस्तावना

“महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी” ही पुस्तिका २००२ या संदर्भ वर्षासाठी तयार करण्यात आली असून या मालिकेतील हा बेचाळीसावा अंक आहे. महाराष्ट्र राज्यासंबंधी विविध सामाजिक व आर्थिक विषयांवरील उपलब्ध असलेली अद्ययावत आकडेवारी थोडक्यात सादर करणे हा या पुस्तिकेचा मुख्य उद्देश आहे. अद्ययावत माहिती देण्याच्या प्रयत्नात पुस्तिकेत काही ठिकाणी अस्थायी आकडेवारी देण्यात आली आहे.

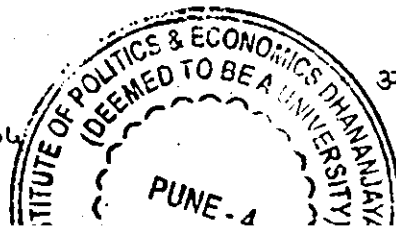
२. या प्रकाशनातील सुरुवातीच्या तक्त्यांत महाराष्ट्र राज्य व भारत यांची सामाजिक व आर्थिक बाबींची तुलनात्मक माहिती देण्यात आली आहे व शेवटच्या तक्त्यांत राज्याच्या सामाजिक व आर्थिक प्रगतीबाबतच्या काही निवडक निर्देशकांचे कल समाविष्ट करण्यात आले आहेत.

३. ही पुस्तिका तयार करण्याच्या कामी राज्य व भारत सरकारचे विविध विभाग, तसेच निमसरकारी संस्था यांचे जे सहकार्य मिळाले, त्याबद्दल आभारी आहे.

४. ही पुस्तिका महाराष्ट्राच्या माहितीकरिता संदर्भ म्हणून उपयुक्त होईल अशी आशा आहे.

मुंबई,

दिनांक : मे, २००५

द.रा.भोसले

अर्थ व सांख्यिकी संचालक
मुंबई

PREFACE

This issue of ' Handbook of Basic Statistics of Maharashtra ' for the year 2002 is the 42nd in the series. The main object of this booklet is to present up-to-date statistical data on various socio-economic aspects of State Economy in a concise form. In attempting to give up-to-date information, provisional figures have been presented in respect of some items in this issue.

2. For comparison of the socio-economic aspects of the State with those of India, the relevant data for India have also been simultaneously depicted in the tables prior to the main tables. Data on the trends of some selected socio-economic indicators are presented at the end of this booklet.

3. The co-operation extended by various departments of the State Government, Central Government and autonomous organisations in bringing out this publication is gratefully acknowledged.

4. The booklet, it is hoped, will be useful as a ready reference.

Mumbai :
Dated : May, 2005

D.R. BHOSALE
Director of Economics and Statistics,
Mumbai

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी, २००२
HANDBOOK OF BASIC STATISTICS OF MAHARASHTRA STATE
2002

(वर्ष ४२)

अनुक्रमणिका/CONTENTS

[Vol. XLII]

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
प्रस्तावना		Preface
दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र—		Maharashtra State at a glance—
(I) सामान्य माहिती	1	General information
(II) भारताशी तुलना	2	Comparison with India.
1. हवामान		Climate
1.1. निवडक केंद्रातील कमाल व किमान तापमान, पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस	10	Maximum and minimum temperature rainy days and annual rainfall at selected centres.
2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या		Area and Population
2.1. पुरुष, स्त्रिया व कुटुंबे यांची जिल्हावार संख्या	12	Males, females and households in each district.
2.2. जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या	14	Rural and urban population in each district
2.3. जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता.	16	Area and density of each district.
2.4. जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (शेकडेवारी)	18	Percentage of literacy in each district.
2.5. १९०१ पासून लोकसंख्येतील दशवर्षीय चढउतार	20	Decadal variation in population since 1901.
2.6. शहरांच्या लोकसंख्या-गटानुसार नागरी लोकसंख्या	21	Urban population by size-class of towns.
2.7. बस्ती असलेल्या खेड्यांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण	22	Classification of inhabited villages according to population.
2.8. एक लाख किंवा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे/शहर संकुले	28	Cities/Urban Agglomerations (UAs with population of 1,00,000 or above
2.9. काम करणाऱ्यांचे व न करणाऱ्यांचे वर्गीकरण	31	Classification of workers & non-workers
2.10. काम न करणाऱ्या व्यक्तींचे कार्य प्रकारानुसार वर्गीकरण	32	Classification of persons not at work by type of activity.
2.11. अनुसूचित जाती आणि जमाती यांची लोकसंख्या	34	Population of scheduled castes and scheduled tribes.
2.12. महाराष्ट्र राज्यातील अपंगांची प्रकारानुसार संख्या	36	Disabled population in Maharashtra State by type of disability.
2.13. वयोगटानुसार लोकसंख्या	38	Population according to age groups

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
2.14. धर्मानुसार लोकसंख्या	40	Population by religion
2.15. २०२६ पर्यंतची वार्षिक अंदाजित लोकसंख्या	41	Annual estimates of population up to 2026
2.16. स्थलांतराच्या कारणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुष	42	Migrants by sex and reason for Migration
2.17. पूर्वीच्या राहण्याच्या ठिकाणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुष	43	Migrants by sex and place of last residence.
2.18. कुटुंबे व त्यातील व्यक्तींची बोलण्याच्या प्रमुख भाषेनुसार संख्या	47	Households and household population by languages mainly spoken.
3. शेती		
Agriculture		
3.1. जमिनीचा वापर	48	Land utilisation.
3.2. जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र	49	Districtwise break-up culturable area and cultivated area.
3.3. प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन	51	Area and outturn of principal crops.
3.4. जिल्हावार प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन	52	Area and outturn of principal crops in each district.
3.5. प्रमुख पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक	60	Index numbers of production of principal crops.
3.6. मृद संधारण, जमीन सुधारणा इत्यादी योजनांखालील प्रगती	62	Progress under soil conservation and land development.
3.7. रासायनिक खतांचे वाटप	63	Distribution of chemical fertilisers.
3.8. शेतीची अवजारे	64	Agricultural implements.
3.9. शेती पंपांना वीज पुरवठा	65	Agricultural pumps energised.
3.10. महाराष्ट्रातील एकूण वहित धारण जमिनी, त्यांचे क्षेत्र व सरासरी क्षेत्र	67	Number, area and average size of operational holdings in Maharashtra.
3.11. पूर्ण झालेले पाटबंधारे प्रकल्प, त्यांची निर्मित सिंचन क्षमता व प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र	68	Irrigated projects completed, Irrigated potential created and actual irrigated area.
3.12. शासनाचे कार्यान्वित झालेले जलविद्युत प्रकल्प	69	Government hydro electrical projects commissioned.
4. पशुसंवर्धन		
Animal Husbandry		
4.1. पशुधन	70	Livestock population.
4.2. जिल्हावार पशुधन	74	Livestock population in each district
4.3. पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती	76	Miscellaneous statistics relating to animal husbandry.
4.4. शासकीय व सहाय्यी क्षेत्रातील दुग्ध शाळ्यमार्फत झालेले दुधाचे संकलन व वितरण.	78	Collection and distribution of milk by dairies in Government and Co-operative sectors.
4.5. दुग्धजन्य पदार्थांची उत्पादने व दूध शीतकरण केंद्रे	79	Milk products and milk chilling centres

	पृष्ठ PAGE	Subject
5 मत्स्यव्यवसाय		Fisheries
5.1 विविध खारवण आवारात झालेली माशांची आवक, खारवण्यासाठी झालेला मिठाचा वापर आणि खारवलेले मासे	80	Quantity of fish brought for curing, salt issued and fish cured.
5.2 मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती	81	Miscellaneous statistics relating to fisheries.
5.3 मासळीच्या प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन	83	Varietywise marine fish production.
5.4 मत्स्योत्पादनाची विल्हेवाट (सागरी व भूजल)	85	Disposition of fish catch (Marine and Inland)
6 वने		Forests
6.1 वनव्याप्त क्षेत्रांचे वर्गीकरण	86	Classification of forest area.
6.2 मुख्य आणि गौण वनोत्पादने	87	Production of major and minor forest product.
7 उद्योग आणि खाणकाम		Industry and Mining
7.1 चालू कारखान्याचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण	88	Distribution of working factories according to working strength
7.2(A) कारखाने व कामगारांची कामावरील दैनिक सरासरी यांचे उद्योगांच्या प्रमुख गटानुसार वर्गीकरण	89	Factories with average daily employment classified according to major groups of industries.
(B) कारखाने व कामगारांची कामावरील दैनिक सरासरी यांचे उद्योगांच्या प्रमुख गटानुसार वर्गीकरण	91	Factories with average daily employment classified according to major groups of industries.
7.3 चालू कारखाने आणि त्यातील कामगारांची जिल्हावार दैनिक सरासरी संख्या	93	Working factories and average daily no. of workers in each district.
7.4(A) महाराष्ट्र राज्यातील उत्पादक भांडवल, उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी	95	Productive capital, output and value added by manufacture in Maharashtra State.
(B) महाराष्ट्र राज्यातील उत्पादक भांडवल, उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी	97	Productive capital, output and value added by manufacture in Maharashtra State.
7.5 सुती कापड गिरण्यांतील सरासरी गैरहजेरी	99	Average percentage of absenteeism in the cotton textile industry.
7.6 औद्योगिक विवाद	100	Industrial disputes.
7.7 कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग)	101	Working of cotton textile industry (mill sector).
7.8 खनिज उत्पादन	102	Mineral production.
7.9 औद्योगिक उत्पादन	103	Industrial production.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
8. बीज		Electricity
8.1. विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर	104	Installed capacity, generation and consumption of electricity.
8.2. विजेचा पुरवठा झालेली शहरे व खेडी	105	Towns and villages electrified.
9. संयुक्त भांडवली संस्था		Joint Stock Companies
9.1. ३१ मार्च २००१ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था	107	Number of joint stock companies as on 31st March 2001.
10. बँका		Banks
10.1. बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या	109	Number of places having banking offices & number of banking offices in each district.
11. सहकार		Co-operation
11.1. संस्था, सभासदांची संख्या, खेळते भांडवल, कर्जाक दिलेल्या रकमा आणि मालाची उलाढाल	111	Societies, membership, working capital, advances and turnover.
12. परिवहन आणि दळणवळण		Transport and Communications
12.1. रस्त्यांचे प्रकार व पृष्ठभागानुसार रस्ते लांबी	112	Road length according to types of road and surface.
12.2. महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आकडेवारी	113	Operational statistics of Maharashtra State Road Transport Corporation.
12.3. वापरात असलेली मोटार वाहने	114	Motor vehicles in operation.
12.4. महाराष्ट्रातील परिवहनाची व इतर वाहने	115	Transport and non-transport vehicle in Maharashtra State
12.5. वाहन चालकांचे व्यावसायिक व बिगर व्यावसायिक परवाने	116	Professional and non-professional driving licences.
12.6. लोहमार्गाची लांबी	117	Railway route length.
12.7. महाराष्ट्र राज्यातील डाक कार्यालये व तार कार्यालयेयांची संख्या	118	Number of post offices and telegraph offices in Maharashtra State.
13. जहाज वाहतूक		Shipping
13.1. मुंबई बंदरात असलेल्या जहाजांची संख्या व वजन	119	Number and tonnage of vessels entered in Mumbai Port
13.2. मुंबई बंदरामध्ये गोद्या आणि बंदरे येथून हलविलेला माल	120	Cargo handled at the docks and bunders in Mumbai Port.
13.3. महाराष्ट्र राज्यातील निवडक गौण बंदरातून हाताळलेला (आयात व निर्यात) माल	121	Cargo (imports and exports) handled at the selected minor ports of Maharashtra State.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
13.4. महाराष्ट्र राज्यातील गोंग बंदरातून होणारी प्रवासी वाहतूक	122	Passenger traffic at the minor ports of Maharashtra State.
14. देशांतर्गत व्यापार		Inland Trade
14.1. महाराष्ट्राचा देशातील इतर राज्यांशी झालेला व्यापार	123	Inland Trade of Maharashtra.
15. शिक्षण		Education
15.1. शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्यार्थ्यांचे वर्गीकरण.	125	Institutions and enrolment by type of education.
15.2. जिल्हावार प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण	128	Primary and secondary education in each district.
15.3. महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व प्रशिक्षणार्थीच्या मंजूर जागा	130	Number of Government and Non-Government industrial training institutions and seats sanctioned in Maharashtra.
15.4. महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या अंतिम परीक्षांचे निकाल	131	Results of the final examinations of Government and non-Government industrial training institutes in Maharashtra.
15.5. महाराष्ट्र राज्यातील शिकाऊ उमेदवारांची वर्गवारी	132	Classification of apprentice trainees in Maharashtra.
15.6. महाराष्ट्र राज्यातील माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तांत्रिक शाळा व विद्यार्थी संख्या	133	Secondary and higher secondary technical schools and students in Maharashtra State.
15.7. महाराष्ट्र राज्यातील तांत्रिक आणि व्यवसाय अभ्यासक्रम प्रकारानुसार संस्था व त्यातील प्रवेशक्षमता	134	Technical and vocational institute according to type of syllabus in Maharashtra and their intake capacity.
15.8. महाराष्ट्र राज्यातील प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकविणाऱ्या शासकीय व अशासकीय संस्था व त्यातील विद्यार्थ्यांची प्रवेशक्षमता	136	Number of Government and non-Government institutions teaching certificate course and their intake capacity in Maharashtra.
16. जीवनविषयक आकडेवारी		Vital Statistics
16.1. निरनिराळ्या पद्धतीनुसार कुटुंब नियोजन करणाऱ्यांची जिल्हावार संख्या	138	Districtwise number of persons using various family planning methods.
16.2. महाराष्ट्राचे नमुना नोंदणी पद्धतीने काढलेले जन्म, मृत्यू व बालमृत्यू दर	140	Birth, Death and infant mortality rates by Sample registration system in Maharashtra.
16.3. महाराष्ट्र राज्यातील उपलब्ध वैद्यकीय सुविधा	141	Medical facility available in Maharashtra State.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
17. पोलीस आणि गुन्हे		Police and Crimes
17.1. पोलीस स्टेशने आणि पोलीसांची संख्या	142	Police stations and police force.
17.2. इंडियन पिनल कोडखाली झालेले दखलपात्र गुन्हे (गुन्हांचे प्रयत्न धरून)	143	Cognizable offences (including attempts under Indian Penal Code).
18. कारागृहे		Prisons
18.1. कारागृहांची व कैद्यांची संख्या	144	Number of prisons and convicts.
19. घरबांधणी		Housing
19.1. घरांची वापरानुसार केलेली वर्गवारी	145	Classification of houses according to Use.
19.2. वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबाचे वर्गीकरण	147	Distribution of households according to rooms occupied.
19.3. राहत्या घराचे छप्पर व भिती यासाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनांनुसार कुटुंबाचे वर्गीकरण	148	Distribution of households by predominant material of roof and wall of house occupied by them
19.4. बेघर व संस्थांत रहाणारे लोक	152	Houseless and institutional population.
19.5. खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांची संख्या	154	Households by number of rooms occupied.
20. स्थानिक संस्था		Local Bodies
20.1. ग्रामपंचायतींची व्याप्ती, उत्पन्न आणि खर्च	158	Coverage, self-raised income and expenditure of Village Panchayats.
20.2. नगरपरिषदांची घडण	159	Constitution of Municipal Councils
20.3. महानगरपालिकांची घडण	161	Constitution of Municipal Corporations.
20.4. नगरपरिषदांचे व महानगरपालिकांचे उत्पन्न व खर्च	162	Income and expenditure of Municipal Councils and Municipal Corporation.
20.5. जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च	164	Income & expenditure of Zilla Parishads
20.6. स्थानिक संस्थांची प्रकारानुसार संख्या	166	Local Bodies by types.
21. सार्वत्रिक निवडणुका		General Elections
21.1. सार्वत्रिक निवडणुकांचे निकाल	167	Results of general elections.
21.2. उमेदवारांचे पक्ष पाठिंब्यानुसार वर्गीकरण	168	Candidates according to party affiliations.
22. किंमत निर्देशांक		Price Indices
22.1. अखिल भारतीय घाऊक किंमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका)	169	All India wholesale price Index numbers (New Series).
22.2. कामगारांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका)	170	Consumer price Index numbers for working class (New Series).
22.3. महाराष्ट्रातील ग्रामीण विभागातील निवडक जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमतीचा निर्देशांक	172	Consumer price Index numbers for selected essential items for rural Maharashtra

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
22.4. महाराष्ट्रातील नागरी विभागातील निवडक जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किमतीचा निर्देशांक	173	Consumer price Index numbers for selected essential items for urban Maharashtra.
22.5. निवडक केंद्रांमधील नागरी श्रमिकेतर कर्मचाऱ्यांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक	174	Consumer price Index numbers for urban non-manual employees at selected centers.
22.6. महाराष्ट्रातील शेतमजुरांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक	175	Consumer price Index numbers for agricultural labourers in Maharashtra
23. रोजगार		
23.1. काम करणाऱ्यांचे (शेतीव्यतिरिक्त) औद्योगिक गटानुसार वर्गीकरण	176	Industrial classification of persons at work other than cultivators.
23.2. शेती करणाऱ्यांव्यतिरिक्त काम करणाऱ्यांचे व्यवसायानुसार वर्गीकरण	177	Occupational classification of persons at work (other than cultivators).
23.3. सेवायोजनेसंबंधीची माहिती	178	Employment exchange statistics.
23.4. राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचारी	179	State Government and Semi Government employees
23.5. श्रेणी व सामाजिक गटानुसार राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचारी,	181	Class and Social groupwise State Government and Semi Government employees.
23.6. सार्वजनिक क्षेत्रातील रोजगार	182	Employment in public sector.
23.7. दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नोंदलेल्यासंस्थांतील रोजगार	184	Employment under Shops and Commercial Establishments Act
23.8. रोजगार हमी योजनेखाली महाराष्ट्र राज्यात घेण्यात आलेली प्रकारानुसार कामे व त्यावरील खर्च	185	Categorywise number of works and expenditure incurred thereon under the employment guarantee scheme in Maharashtra State.
24. छापखाने व प्रकाशने		
24.1. छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियताकालिके	186	Printing presses, newspapers, books and periodicals.
25. वार्षिक योजना		
25.1. महाराष्ट्राची नववी पंचवार्षिक योजना वर्षानिहाय व उप क्षेत्र निहाय सुधारित नियतव्यय आणि खर्च	188	Ninth Five-Year Plan of Maharashtra Yearwise and sub-section outlay and expenditure
26. राज्य वित्त		
26.1. राज्याची महसुली जमा	190	Revenue receipts of the State

विषय	पृष्ठ Page	Subject
26.2. महसुली लेखावरील खर्च	195	Expenditure on revenue account.
26.3. राज्याच्या अर्थसंकल्पाचे पृथक्करण	206	Analysis of State Government Budget.
27. राज्य उत्पन्न		
27.1. चालू आणि स्थिर किमतीनुसार राज्य उत्पन्न	208	State income at current and constant prices.
28. संकीर्ण		
28.1. नियंत्रित बाजारपेठा	210	Regulated markets.
28.2. महाराष्ट्रातील विम्याची माहिती	214	Insurance in Maharashtra.
28.3. पर्यटन विभागाने मान्यता दिलेल्या हॉटेलांची महाराष्ट्रातील संख्या	215	Number of hotels in Maharashtra approved by the tourism department.
28.4. हवाईमार्गे मुंबईस उतरणारे परदेशी पर्यटक	216	Foreign tourists disembarking at Mumbai by air.
28.5. महाराष्ट्र राज्यातील कच्च्या (कूड) तेलाचे उत्पादन	217	Production of (crude) oil in Maharashtra State.
28.6. महाराष्ट्र राज्यातील नैसर्गिक वायूचे साठे, एकूण उत्पादन व वापर	218	Reserves, gross production and utilisation of natural gas in Maharashtra State.
28.7. द्रवीभूत पेट्रोलियम वायूचे महाराष्ट्रातील घरगुती ग्राहक	219	LPG domestic customers in Maharashtra.
29. निवडक निर्देशांकांचा कल		
29.1. शेती	220	Agriculture
29.2. पशुधन व कुक्कुट	224	Livestock and poultry
29.3. उद्योग आणि खानकाम	226	Industry and mining
29.4. वीज	226	Electricity
29.5. सहकार	228	Co-operation
29.6. परिवहन आणि दळणवळण	230	Transport and communications
29.7. शिक्षण	230	Education
29.8. अखिल भारतीय घाऊक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका)	232	All India wholesale price Index numbers (New Series)
29.9. कामगारांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका)	234	Consumer price Index numbers for working class (New Series).
29.10. राज्य उत्पन्न ((सुधारित मालिका))	236	State Income (Revised Series)